

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дани сваке представе на по таваља. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплатата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разапиље овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

То је као увод у праву радњу, а радња је још пунија шарених слика и грозних ефеката. Радња се почиње доласком царице Фаустине у Катакомбе. Царица тражи опет Неодимију, њену супарницу у љубави, јер јој уходе реконше, да се ту виђа. Та Неодимија је лепа робина Флавијана, неког богатог, знатног и лепог Римљанина, у кога је царица заљубљена. Флавијан не ће царицу него воли Неодимију. Она је прекрасно девојче од шестнаест година, не зна за своје порекло, па налази само усладе у хришћанству и љубави флавијановој. Наравно да не потраје дugo, а ми дознамо и то, да је Неодимија оно украдено дете гладијаторово, и да Фаустина мрзи и гони ону, коју би требала да чува као зеницу у оку, јер од њене среће и живота зависи срећа фаустинина и живот цара Гордијана. Ми то знамо, али то не зна царица Фаустина. Њена мржња иште освете, па како је у катакомбама случајно нашла и гладијатора, најми га, да он Неодимију убије. За гладијатора знамо, да он мрзи царицу и да би јој се светио, па нам је чисто чудно, што се он тога прима драговољно.

У другом чину уводи пас песник у флавијанов врт, и представља пам Неодимију као слободну и као вереницу флавијанову. Ту је вишке друштва у пријатној забави. На мању одазову некуд Флавијана, а место њега се укаже Фаустина и гладијатор. Гладијатор се прикрије и чека знак, да удари на Неодимију, а међу тим ће Фаустина да покуша, не би ли наговорила Неодимију, да се одрекне љубави флавијанове. Она у томе не успе, да знак гладијатору и оде. Гладијатор руци из скровишта да Неодимију — светује, како јој се вадија чувати и на њега ослањати.

Што ише даље, све је шареније. Трећи чин уводи нас у храм јунонин. Ту ће се венчати

Флавијан и Неодимија. И гладијатор је ту, али га одазову. Пре него што је отишao, покуша, да смрви кин јупитеров, јер му тај бог не годи. Ту је опет и Фаустина, да Флавијана задобије, али заман: Флавијан већ води своју младу олтару. На мању се чује граја с поља: „Наши богови обешчашени! Неки Назаренац оскрпавио је јунонин храм!“ Наравно, да се услед тога прекида венчање, тим више, што ликтори увуку унутра једног хришћанина, Оригина. Да како да и Неодимија призна да је Хришћанка, те обоје свежу и одведу.

Четврти чин је у амфитеатру. Народ иште смрт грешнице Неодимије, а гладијатор треба да је ногуби. Гладијатор не би се тога примио, али је мислио, да је то опет боље, него да је раскину зверови. Кад јој је већ скину вео, опази јој на затиљку онај ожилјак и позна по њему своју кћер. Сад и гладијатор и Фаустина зачну молити за живот неодимијин, али заман. Разјарен народ једва је допустио, да се пресуда изврши тек сутра.

У петом чину је Неодимија у тамници, и једва чека своју смрт. Фаустина се заман труди, да је наговори на бегство. Тек је Флавијан па то приволи, али доцне. Трибун већ јавља, да је разјарен народ оцео тамницу и да иште смрт хришћанке. У тај мању чује се, како се зидломи, а кроз пролом упадне у тамницу гладијатор. Он је решетке од своје тамнице покидао, кроз прозор у тигров кавез упао, тигра свладао, ту пашао јаму у зиду, што је тигар био искочио, јаму провалио и тако доспео до своје кћери. Али и то је заман. Народ нагиње све јаче; чује се већ да је и цара убио, па ни гладијатору не остаје ништа друго, него сам да убије своју кћер, да бар не падне шака разјареном народу. И тиме се сврши тај мозаик од ужасних призора.

Према томе се види, да је овај комад од слабе

уметничке вредности и да иде само за јаким ефектима. Негро је једина особа и характер, која занима, и то по необичности својој. Горостасна снага, дивља нарав, па опет у сред тога дивљаштва осетљиво срце — срце очинско. Али га је Салвени и красно приказао. Ту је показао ремек свога стваралачког ћенија, да како опет по свом начину, т. ј. реално и онде, где се о реализацији крха ленота. Већ му се изгледу његовом мораш зачудити. Видиш одмах, да је то дивљи варварин Трачанин, и гладијатор, који је свикао крв, и који је одрастао међу зверовима у пустињи. По мишицама и по жилама — Салвенијево снажно тело ретко је где паћи — мораш се уверити, да је све, што приповеда, цела истина. Таком човеку верујеш, да може рушити зидове и давити тиркове.

Али и с друге стране заслужује салвенијев Негро праведне хвале. Где год се дало прилике, ту га је Салвени дигао, тачно и опшtro протумачио. Таких је прилика на више места, н.пр. смрт жене му, љубазна милост према непознатој рођацињи Неодимији, пркос пред јупитеровим кином, амфитеатар, убијство своје кћери, и т.д. Свуде ту показао је Салвени верно и тело и душу негрову. Риче у беснилу тако, да нам се кожа јежи, па одмах за тим је тако мио и нежан према гоненој слабој девојци, да нас доиста тај милост мора дирнути. Сад те дира у срце ужасно боним

гласом, који показује прекомерну тугу очинску, а сад онет чујеш у гласу му поругу и гнушање, којим пресипа поквареност римског народа.

Наравно да су последња два чина била врхунац салвенијеве игре већ и по томе, што се некако цео тај комад ослања па неколико призора и па та два чина. Особито у четвртом чину беше Салвени изврстав. Како зналачки и с вољом куша оружје, којим ће ногубити; како му вије право, кад чује, да се данас не ће тицати тигра или лаја, него человека, па још девојке; како му је тешко, што баш мора убити Неодимију, коју је такојако замиловао; како се после дуже борбе одлучи да махче налошем, да јадио дете сачува од још грозније смрти; како позна своје дете и како му од радости и жалости у мало свест не смрче; како за своје мило дете и проси милост од народа, и час плаче, час прети, као играчка грозних бура у души: — све то беше у Салвенија тако психолошки дубоко, тако пропикуто и уметнички савршено, да му се ништа не може приговорити. Па и оно, што се држало за немогуће, достигао је Салвени. Он је силен утисак пете радње још увећао тиме, што је необично вешто извештаји моменат, где се отац боји за своје дете, које би радо и да умре од његове руке, где тај страх расти, где он увиђа да је нужно, да он то учини, и т.д. То беху моменти, који су морали свакога потрестати.

(Наставиће се.)

МАЂАРСКО ГЛУМАШТВО.

(Наставак.)

Мађарско глумаштво ионикло је пре више столећа. Неки мисле, да се још у време Арпадово глумило, јер је при нирома — као што једна хроника прича — већ било „Joculatores.“ Но ти када нису играли улогу француских „јокулатора“ (Joglars), који су се у каснијем веку појавили и били у непосредној служби код каквог дворског песника ради приказивања његових песничких производа, него су то били они joculatores, који су се такођер звали joglars, али су се много раније појавили, и нису били ништа друго до шаљивчиће, пајаци, клауни (clowns) пре хиљаду година. Као и код других народа, тако се и у Мађарској развило глумаштво из мистерија, што их је било у XIII. веку у мађарским самостанима и школама. Из шала и лакрдија, што су

у исто доба искрели, развиле су се неке поуздане слике из народног живота, као „Borsszem Janko“, „Paprika Javesi“ и т.д. Прво мађарско позоришно дело „Мелхијор Балаша“ од Павла Карадије изшло је штампано у Абрудбањи године 1569; а године 1692 дозвољено је првом птујућем позоришном друштву, да сме по варошима, градовима, приликом заседавања сабора и жупанијских скупштина, као и на варшарима, давати веселе и жалосне представе па латинском и мађарском језику. О том друштву нисам кадар ништа да јавим, јер о његовом раду нема никаквих вести. Чини се, да се мађарска глумачка уметност читаво једно столеће одмарала, јер се тек после опет појавила нека позоришна дружина. Прва мађарска представа у Пешти била

је 25. октобра 1792. За тим је дуже времена представљало у Будиму неко друштво под управом Келемена Проташевића. У неком старом позоришном алманаху нашишао сам на плате чланова тога првог стајног мађарског позоришног друштва, које је вредно споменути. Прва глумица, по имениу Ана Морова, имала је 30 фор. месечне плате, а било је наравно и мањих плати, као што се друга нека глумица, Јелисавета Келеменова, морала задовољити са половином горње свете, т. ј. са 15 фор. месечно, а толики је од прилике хонорар, што га данас неки чланови мађарског народног позоришта примају за сваку представу осим своје гаје. Највећа плата глумаца износила је 23 фор. Па за ту награду морати плакати, смејати се, љубити и мрзити кроз читавих тридесет дана ради увесељења светине — доиста је незгодна ствар! Тима се доиста није могло завидети на такој срећи! Ту наши модерни мимичари стоје на правом златном земљишту!

Највећи дневни приход друштва износио је тада 53 фор., а по неким извештајима било је и по 1 ф. 15 кр. прихода на дан.

Гроф Сечењија покренуо је мисао да се сазида велико народно позориште у Пешти. Мађарско народно позориште отворено је 1837 године. Прве две десетине тога позоришта могу се сматрати као доба његове славе. Уметници, што су тада глумили на тој позорници, сачињавали су диван ансамбл, (укупност), и ако су они већ готово, сви помрли, ипак живе још једнако у успомени народној. Кад су задушнице, иде свет на гробове тих покојника и кити их венцима. Тада су глумили ови уметници: Лендвајија, Егрешија, Сердахељија, Сенишерија у комичним улогама, Међерија и Фанчија у шаржама. Од женских ваља сиоменути: Розу Лаборфалвијеву, потоњу жену Јокайјеву. Она је била трагичарка у великом стилу.

(Српске се.)

М И С Т И К А М

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Шоља теја“, шаљива игра у једној радњи, с немачког превео Глиша Гершић. За тим: „Партија пикета“, шаљива игра у једној радњи, по Фурнијеру и Мајеру, с немачког превео Ф. Обернекејт.

Репризе тих двеју, напој публици добро познатих и код ње акредитираних шаљивих игара, са свим су згодно испуниле вече у четвртак 21. априла о. г. У обе те игре има по гдекој улоги, коју и најважнији глумци врло радо првеним словима у зборник својих улога пишу. Такве су улоге у „Шољи теја“ Камуфле, у „Партији пикета“ Шваље Ропшерије, а мало и трговац Мерсије. Исте, до душе, не дају глумцу бог зна какве грађе за студију, али га ипак анимирају, те он на њих троши труда, да их што већма онако у детаљ изведе, а при том извађају у детаљ — по глумачкој терминологији тако званом „тифлоловању“ улоге — има глумца прилике, — предностављајући да богеме, да је улога за то квалификована, — да покаже шта уме.

Представа у четвртак, осим тога, што је донела два омиљена комада, још је у толико интересантнија била, што су неке, и то најглавније улоге у нове руке прешле. Ту је пре свега Камуфле — негда форс-улога нашег покојног Телечког — за тим трговац Мерсије, бароница Виљдењева, а како нам се чини и Анатол.

Пре него што свој суд изречемо о томе, како су нови репрезентанти одговорили, морамо се најпре сећати Ружићевог шаљера Ропшеријера. Шваље кандидују необичној милости стоји код г. Ружића; он се баш својски за то за-

јумима, да сваку и најману инансу при репрезентирању шаљера обележи, а за што се г. Ружић својски заузме, то мора испасти окружло, да, изврсно. Од нових на првом месту спомињемо г. Сајевића, који је Камуфле-а — улогу, што од глумца захтева, да је добро рутинирао и да се живо, а при том природно, на позорници креће — на опште задовољство одиграо. — Искрени, отворени, трговац Мерсије са девизом: „Што на срци то и на језику“ као да је написан за г. Рајковића; и то је једна од онаквих улога, где се чудимо оној сигурности — скоро да речемо: испашансији, — са којом г. Рајковић и преко тежих делова, преко најужих путања своје улоге играјући се прелази; та нема ни лепшега, него кад је глумец на позорници „код куће“. И гра Рајковића у улоги баронице Виљдењеве, и г. Марковић у улоги Ачатаола беху нови; они зацело за својим предцима нису заостали.

Г.

* (Недељни ред позоришних представа). У недељу 24. априла: „Саћурица и ћубара“. Шаљива игра у 4 чина, с певањем, од Илије Округића Сремца. — У уторак 26. априла с новом поделом улога први пут: „Госпође и хусари“. Шаљива игра у 3 чина, од грофа Александра Фредра, превео Л. Телечки. — У четвртак 28. априла: „Кин“. Позоришна игра у 5 чина, написао Александар Дима, с француског превео К. Н. Христић. — У суботу 30. априла први пут: „Прводација“. Шаљива игра у 3 чина, немачки написао Јулије Розен, превео А. М. Јулију Марину.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

17. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 24. АПРИЛА 1877.

САЂУРИЦА И ВЈУВАРД.

Шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота покојне иришке академије, од Илије
Огрутића Сремца.

(Ово је дело наградио драматски одбор у Загребу са 200 ф. а. вр.)

О С О Б Е:

Пантелија слепац, управитељ академије слепачке	Ружић.
Арсеније } слепци	Лукић.
Гавра }	Јуришић.
Милош Ђурић, сељак иришки	Бошковић.
Милка, сестра му	Л. Хадићева.
Милева, драга му	Љ. Ворићева.
Стеван Ђулић, солга иришки	Зорић.
Ристо, пандур	Јуришић.
Мита, катана ескадрона хусарског у Иригу	Марковић.
Шинтер Михаљ, стражмештар хусарски	Сајевић.
Јефта Шурић, бриџа иришки	Добриновић.
Келнер	Бунић.
Штуцер	Ралић.
Фрајла	Ј. Поповићева.

Народ. — Збива се у Иригу.

У уторак 26. априла с новом поделом улога први пут: „ГОСПОЂЕ И ХУСАРИ,”
Шаљива игра у 3 чина, од грофа Александра Фредра, с немачког превео Л. Телечки.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи
тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 сахата пре подне.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у
књижари браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.